

урахуванням висновків ВСУ, за результатами розгляду спорів з приводу майнових прав[3], вбачається, що майнові права поряд з будь-якими нерухомими речами є об'єктами цивільного обороту.

При розгляді справ зазначеної категорії судам слід враховувати, що до майнових прав належить, зокрема, право вимоги, що виникає з приводу володіння, користування та розпорядження майном, право вчиняти дії щодо оформлення права власності на майно.

До майнових обов'язків належать, зокрема, договірні зобов'язання майнового характеру, зобов'язання з утримання тощо, обов'язки з відшкодування шкоди, а також обов'язки щодо вчинення певних дій стосовно майна, передбачених законом або договором, та на інших підставах (наприклад, обов'язок щодо знесення самочинного будівництва) [4].

У будь-якому випадку для зниження ризиків перед укладенням попереднього договору рекомендується ретельно вивчити інформацію про забудовника і вибрати надійного партнера з хорошою репутацією.

Незважаючи на деякі пропуски в регулюванні, укладення попереднього договору дозволяє закріпити гарантії відносно укладення договору купівлі-продажу конкретної нерухомості за конкретну ціну в майбутньому і таким чином захистити інтереси обох сторін. Сторони можуть деталізувати в попередньому договорі будь-які аспекти і нюанси майбутньої угоди, адже при купівлі нерухомості не може бути дрібниць.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Про державне агентство земельних ресурсів України, Указ Президента України від 08.04.2011 року № 445/2011 // урядовий кур'єр 2011, № 80
4. Ринок нерухомості. Горемикін В.А. М. МЕНУ, 1994, с.23-25
5. Проблеми захисту прав на нерухомість у цивільному праві. Тужилова-Орданська. Монографія.- ТОВ Видавничий дім «Буквед», 2007, с. 448

ВРАХУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ СУДОВОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СУДОВО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

Пліш М.А.

(суддя)

***Анотація.** Автор розглядає теоретичні, соціолого-правові і практичні проблеми реалізації принципу судової спеціалізації з врахуванням узагальнення зарубіжного досвіду, аналізу при побудові судової системи в інших країнах, доцільності існування спеціалізованих адміністративних судів.*

***Ключові слова:** судова влада, судова система, принципи організації судової системи, спеціалізоване судочинство, спеціалізовані суди.*

***Аннотація.** Автор рассматривает теоретические и практические проблемы реализации принципа верховенства права, анализирует положения Конституции Украины, законодательства и практики работы Европейского суда по правам человека в контексте конституционной реформы, возможных новаций в организации судебной власти, в частности правового статуса Высшего административного суда Украины, целесообразности существования специализированных судов.*

***Ключевые слова:** судебная власть, судебная система, принципы организации судебной системы, специализированные суды.*

***Abstract.** The author examines theoretical, sociological, legal and practical problems of the implementation of the principle of judicial specialization taking into account the*

generalization of foreign experience, analysis of the construction of the judicial system in other countries, the feasibility of the existence of specialized administrative courts.

Keywords: *judicial power, judicial system, principles of organization of the judicial system, specialized court proceedings, specialized courts.*

Спеціалізоване судочинство, формування та функціонування вищих спеціалізованих судів не є повсюдною правовою тенденцією в усіх країнах. Воно притаманно, переважно, для країн, в яких, з одного боку, запроваджена спеціалізація судів за галузевою ознакою (або так звана зовнішня спеціалізація), а, з другого, де існує багатоступінчаста система спеціалізованих судів, в яких, власне, і розташована та функціонує підсистема відповідних вищих спеціалізованих судових органів.

Вивчення зарубіжного досвіду є необхідною умовою успішності судово-правової реформи в умовах прискорення євроінтеграційних процесів в Україні, задекларованих вищим політичним керівництвом Української держави як стратегічний курс розвитку України. Судово-правова реформа виступає дедалі потужнішим чинником демократизації суспільного життя, утвердження євроінтеграційного курсу України, інструментом визначення векторів і внутрішніх правових перетворень у державі і водночас – має самостійне непересічне правове значення з огляду на потреби політико-правової практики. Вітчизняні науковці (В.Б. Авер'янов, В.В. Костицький, Є.Б. Кубко, М.М. Микієвич, І.В. Назаров, А.Й. Осетинський, В.І. Смокович та ін.) наголошують на істотному зростанні впливу саме європейських (та й міжнародних) судово-правових стандартів на реформування судової системи Української держави, зокрема у розумінні більш послідовної реалізації засад судової спеціалізації. При цьому остання закономірно визнається одним з таких міжнародних стандартів[1;5; 6, С. 26].

Загалом же, як зазначається у спеціальній науковій літературі, сама необхідність судової спеціалізації прямо залежить від існування інституціалізованої системи спеціалізованих судових органів. До факторів, що спричиняють утворення вищих спеціалізованих судів, відносять рівень розвинутості інститутів громадянського суспільства, ускладнення і диференціацію функцій держави, розвиток законодавства і його предметної розгалуженості та потреби в забезпеченні судового захисту прав людини і громадянина в різних сферах суспільного життя.

На нашу думку, сам факт появи спеціалізованого судочинства зумовлений високим рівнем правової культури більшості населення відповідних країн, усталеними політичними і правовими традиціями, виробленою у суспільстві звичкою звертатися до суду з урахуванням предметної та інстанційної компетенції окремих ланок судової системи держави тощо[11, С.252].

Організація спеціалізованих судів найбільш яскраво унаочнює зовнішню спеціалізацію судової системи, яка, своєю чергою, є більше результатом політичної доцільності і економічної спроможності кожної держави створити й утримувати ще одну гілку судової системи[6, С.29].

Усі перераховані аспекти варто проаналізувати при вивченні досвіду зарубіжних країн з метою його врахування при подальшому реформуванні судової системи та механізму судочинства[3;9].

При цьому, інші спеціалізовані суди, окрім адміністративних судів, діють у таких зарубіжних країнах, як: Гватемала, Греція, Еквадор, Мадагаскар, Польща, Португалія, Сербія, Таїланд, Туреччина, Уругвай, Федеративна Республіка Німеччини, Фінляндія, Франція, Хорватія, Центральнo-Африканська Республіка (далі – ЦАР), загалом, у 21 країні, з яких лише 9 є європейськими державами[10].

Понад те, можна стверджувати, що основною формою зовнішньої спеціалізації судових органів є саме спеціалізація адміністративного судочинства. Натомість поява інших спеціалізованих судів можлива за умови створення саме адміністративних судів у

згаданих країнах. Така тенденція не є зовнішньо обумовленою, проте передбачається інституційно, визначається на рівні конституційних актів.

Зокрема, спеціалізовані суди, окрім адміністративних, існують у таких формах, як: сімейні (Австралія), економічні (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Молдавія) або господарські (Сербія, Хорватія), конфліктні (Алжир), виборчі (Болівія, Бразилія, Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Мексика, Нікарагуа, Південна Африка, Сальвадор, Уругвай, Чилі, Еквадор), трудові (Бразилія, ФРН, Нікарагуа, Парагвай, Перу), військові (Бразилія, Таїланд, Туреччина), соціальні (ФРН), фінансові (ФРН, Греція), рахункові (Кот-д'Івуар, Португалія), державні (Фінляндія, ЦАР, Чад) [10].

Як видно, достатньо поширеною у світі є практика створення економічних або господарських судів, які розглядають переважно господарські (економічні) спори між господарюючими суб'єктами[7]. Водночас ці судові органи притаманні здебільшого країнам колишнього соціалістичного табору.

Так само у деяких країнах, переважно латиноамериканських, добре розвинутою, виглядає система виборчих судів (трибуналів), які формуються для вирішення судових спорів, що виникають у зв'язку із проведенням референдумів та виборчих правовідносинах. У цьому випадку спостерігаємо несподіваний факт роз'єднання адміністративної юстиції в організаційному плані, коли від спеціалізованих адміністративних судів інституційно від'єднується в окрему спеціалізовану судову гілку підсистема виборчих судів, а компетенція останніх обмежується відносно вузькою сферою правовідносин, які виникають у ході виборів та референдумів.

Важливою тенденцією реалізації та розвитку принципу спеціалізації в різних судових системах світу також стало створення в ряді країн спеціальних патентних судів (Австрія, ФРН, Швеція, США, Великобританія, Тайвань, Таїланд, Філіппіни, Південна Корея): у такий спосіб забезпечується підвищення рівня професійності та якості розгляду судових спорів, що виникають з приводу правової охорони об'єктам інтелектуальної власності, значимість якої в умовах інформаційного суспільства та швидкого науково-технічного прогресу зростає щорічно[2].

Нами проведений аналіз досвіду організації та функціонування спеціалізованих судів у різних країнах Європи. Розгляд їх організації в інших європейських країнах не спростовує загального висновку, який можна зробити уже на підставі вивчення практики організації та створення спеціалізованих судів, передусім судів, наділених повноваженнями розгляду адміністративних справ: на сьогодні відсутній єдиний, загальноприйнятий, "модельний" підхід як щодо інституціалізації спеціалізованих судів у цілому, так і адміністративних судів у тій чи тій країні.

Тому в українській практиці варто орієнтуватися як на німецький та французький досвід, так і враховувати польську практику судової спеціалізації у сфері адміністративної юстиції на загальнодержавному рівні. Такій інституціалізації, натомість, властивий у кожному конкретному випадку унікальний симбіоз власних правових традицій та більш-менш вдалих правових запозичень із судоустрійного досвіду інших країн.

Розмаїття правової "палітри" різних елементів судоустрою в організації вищих спеціалізованих судів навіть на теренах такого досить близького до уніфікаційного етапу розвитку правового конгломерату, яким видається правовий простір країн Західної Європи (зокрема, включених до Європейського Союзу), засвідчує принципову неможливість зведення такого плюралізму поєднання європейської і загальнонаціональної практики до набору якихось одноманітних, універсальних рецептів щодо організації спеціалізованих судів.

Останнім, як випливає з наведеного вище аналізу, притаманне, зокрема організаційне розмаїття (функціонування як у системі судів загальної юрисдикції на автономних засадах, так і існування цілковито самостійних підгалузей судової гілки влади) та процесуальне розмаїття.

Водночас законодавчій інституціоналізації цих судових органів притаманний досить високий рівень деталізації на рівні ординарних законів, в яких регламентовані як матеріально-правові, так і процесуально-правові аспекти.

Разом з тим, практично повсюдною для досвіду європейських країн, зокрема тих, досвід яких ми розглядали вище, є законодавчо закріплена практика існування інституціоналізованої адміністративної юстиції з досить розвинутими адміністративними судовими органами. Проте еволюція останніх у деяких країнах (як-от Франція, Греція, Італія) дозволяє говорити про “суміщення” у руках судової інстанції з розгляду адміністративних спорів функцій як судової влади, так і функцій управлінського органу. Такий аналіз дає право говорити про проблеми реалізації принципу розподілу влади в окремих випадках у країнах, що належать до грандів сучасного підходу до організації влади за ліберально-демократичними моделями та дотриманням принципів правової держави, верховенства права, захисту прав і свобод людини і громадянина відповідно до принципів спеціалізації, інстанційності та інституціоналізації у системі судової влади[4;5;8].

Створення та функціонування вищих спеціалізованих судів сьогодні уможлиблюється саме на “перетині” принципів верховенства права, спеціалізації та інстанційності, у їх взаємному зв’язку та правовій взаємообумовленості: принцип верховенства права як базовий у формуванні судової влади; на основі принципу інстанційності – створення судів (як судів касаційної інстанції), на основі принципу спеціалізації – формування саме спеціалізованих судів, з чітким визначенням компетенції та розмежуванням судових юрисдикцій відповідно до законодавчо визначених критеріїв[4;8].

Реалізація принципів спеціалізації та інстанційності обумовлює формування та діяльність спеціалізованих судів як важливих елементів судової системи з огляду на роль останніх як обов’язкових елементів гарантування захисту прав і свобод фізичних і юридичних осіб, а також їх законних інтересів.

Через призму втілення на практиці згаданих принципів реалізується призначення спеціалізованих судів як гарантів забезпечення демократичної демонополізації судової влади[5]. Їх формування у контексті згаданих принципів означає також більш повне, цілісне врахування передового зарубіжного досвіду у сфері судоустрою.

Інстанційність та спеціалізація в діяльності спеціалізованих судів є неодмінною умовою їх належного функціонування, виконання ними покладених на них чинним законодавством функцій та повноважень, зокрема і реалізації правозахисних функцій щодо прав та свобод фізичних і юридичних осіб тощо.

Як засвідчує аналіз змісту, перебігу та перспектив судово-правової реформи в Україні, одним з її суттєвих напрямів і тенденцій було і залишається структурування судової системи держави відповідно до конституційного принципу спеціалізації судів. Таке структурування передбачає, зокрема, формування вищих спеціалізованих судів.

При цьому саме розвиток принципу судової спеціалізації став в Україні одним з важливих завдань і напрямів судово-правової реформи, визначаючи її особливості та спрямовуючи відповідні законодавчі зусилля.

Водночас зазначені процеси відбувалися під відчутним впливом як об’єктивних, так і суб’єктивних чинників, зокрема відображали стан і готовність держави до сприйняття запровадження у рамках державного механізму нових органів державної влади, які покликані були суттєво змінити “абрис” самої судової системи.

При цьому якщо на перших етапах судово-правової реформи перевагу набув поміркований підхід у цьому аспекті (створення лише Вищого господарського суду України), то надалі погляди законодавця еволюціонували в бік усвідомлення необхідності законодавчого закріплення множинності (плюралізму) вищих спеціалізованих судів. Це віддзеркалювало сутнісно інший концептуальний підхід, який умовно можна назвати радикальним і який передбачав, своєю чергою, суцільну спеціалізацію судової системи із формуванням на чолі відповідних спеціалізованих ланок судів вищих спеціалізованих

судів як судів касаційної інстанції (хоча роль цих судів не вичерпувалася лише повноваженнями касаційного характеру).

Разом з тим, критичні застереження щодо процесів нівелювання самостійності судової влади, її підпорядкування виконавчій владі, поглинання судової влади тощо подекуди екстраполюються фахівцями і на існування спеціалізованих судів, функціонування яких багато в чому не виправдало сподівань на запровадження системи авторитетного, доступного, швидкого та ефективного правосуддя[5;12].

Істотною видається загроза радикального перегляду конституційно встановленого принципу спеціалізації судової влади та, у цьому контексті, повної ліквідації інституту вищих спеціалізованих судів як такого (що, звісно, не можна реалізувати інакше, ніж шляхом внесення змін до Конституції України). Відтак, нині з порядку денного досі не зняте суміщення судово-правової реформи та подальшого докорінного конституційного реформування в державі, зокрема в частині визначення конституційних основ судоустрою. Це засвідчує збереження можливостей для фундаментального реформування системи судоустрою держави загалом і підсистеми спеціалізованих судів України зокрема.

Одночасно зауважимо, що в Україні на сучасному етапі пропонуються і більш помірковані варіанти судово-правової реформи, які передбачають, зокрема, перегляд кількості та функціональної спрямованості окремих спеціалізованих судів України з метою оптимізації їхньої діяльності та запровадження більш доступного і ефективного правосуддя.

За умов незавершеності судово-правової реформи в Україні корисним як у суто науковому, так і в практичному аспектах видається науковий аналіз діючих судоустрійних моделей, зокрема моделей організації спеціалізованих судів, зокрема у країнах Західної Європи, в яких судові системи можна вважати чи не найрозвинутішими та найстарішими у світі.

При цьому, як показує проведений аналіз досвіду організації та функціонування спеціалізованих судів різних країн Європи, нині відсутній єдиний, загальноприйнятий, “модельний” підхід щодо їх інституціалізації в тій чи тій країні.

Такий інституціалізації, натомість, властивий у кожному конкретному випадку унікальний симбіоз власних правових традицій та більш-менш вдалих правових запозичень із досвіду організації правосуддя та судоустрою інших країн.

Список використаних джерел

1. Глущенко С. Розвиток законодавства про вищі спеціалізовані судові органи у новітній період історії України // Право України. – 2012. - №11-12. – С. 333.
2. Добрынин О.В., Орлова В.В. Как работают патентные суды Германии и Великобритании? Часть I // <http://rbis.su/article.php?article=400>.
3. Костицький В.В. Багатолике право. Теолого-соціологічне розуміння права та проблеми конституційного закріплення теорії розподілу влади. – Юридичний вісник України № 36 за 10-16 вересня 2011р. – К., 2011. – С. 6;
4. Костицький В.В. Соціальні основи теолого-соціологічного праворозуміння. – Соціологія права. 2014, №1–2. – С. 2 – 12:
5. Костицький В.В. Теорія розподілу влади: громадянське суспільство і держава в епоху глобалізації/ Київський регіональний центр Національної академії правових наук України. Академічні читання. Випуск 17. – Київ. – 2011. С.6-18.
6. Москвич Л. Принцип спеціалізації судів: вітчизняний та світовий досвід // Право України. – 2008. - №9. – С. 26.
7. Павлова Н.В. Разрешение экономических споров в судах отдельных зарубежных государств: судоустройство и подсудность//<http://www.szrf.ru/doc.phtml?nb=edition07&issid=2002005001&docid=4>.

8. Пасенюк О. Адміністративне судочинство як засіб утвердження верховенства права у вітчизняному конституційному устрої // Право України. – 2014. – №3. – С. 21-22.

9. Смокович М. Принцип верховенства права: застосування під час розв'язання виборчих спорів // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2013. – №1. – С. 26-33.

10. Список вищих судів по країнам // https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%B2%D1%8B%D1%81%D1%88%D0%B8%D1%85_%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE_%D0%B2_%D0%BF%D0%BE_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BC.

11. Фесенко Л. Організаційно-правові аспекти функціонування спеціалізованих судових органів у країнах Європи // Право України. – 2011. – №8. – С. 252.

12. Шаповал В. Джерела конституційного права України: питання теорії та практики // Право України. – 2014. – №9. – С. 164.

УДК 342.45

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПРИСТРОЇВ ДИСТАНЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ

Пунда О.О.

(кандидат юридичних наук, доцент, докторант Університету ДФС України)

Анотація. У статті досліджуються питання здійснення права на свободу пересування. Дана оцінка перспектив правового регулювання використання електронних пристроїв контролю. Запропоновано визначення електронного пристрою дистанційного контролю пересування.

Ключові слова: право на свободу пересування, використання електронних пристроїв, контроль руху, правове регулювання.

Punda O.O. Administrative and legal regulation the Usage of Electronic Devices for Supervisory Control.

In this article the problems of the right to freedom of movement have been researched. The evaluation of the prospects of the legal regulation of the usage of electronic devices for supervisory control has been done. A definition of an electronic device for supervisory control has been proposed.

Key words: right to freedom of movement, usage of electronic devices, supervisory control, evaluation of the prospects, legal regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. До групи прав, що опосередковують окремі прояви свободи поведінки особи належить особисте немайнове право фізичної особи на свободу пересування.

Право на свободу пересування включає в себе такі складові елементи: право вільного пересування без контролю (супроводу) по території України та за її межами; право на виїзд за межі України та на безперешкодне повернення (для громадян); правова гарантія унеможливлення видворення (право на захист від видворення); правова гарантія захисту від безпідставного та необґрунтованого обмеження права на свободу пересування та правові гарантії особливих умов доступу на окремі території публічного та приватного характеру. Визначені у національному законодавстві права людини, що стосуються свободи перебування, включають як органічний елемент і право на вільний вибір місця її проживання (перебування).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Сучасне законодавство радикально розширило сферу